

409.381

GRÜNER JAKAB.

KÉT GYÁSZBESZÉD.

MONDOTTA:

Dr. ROSENBERG EDE,

ÓKANIZSAI RABBI.

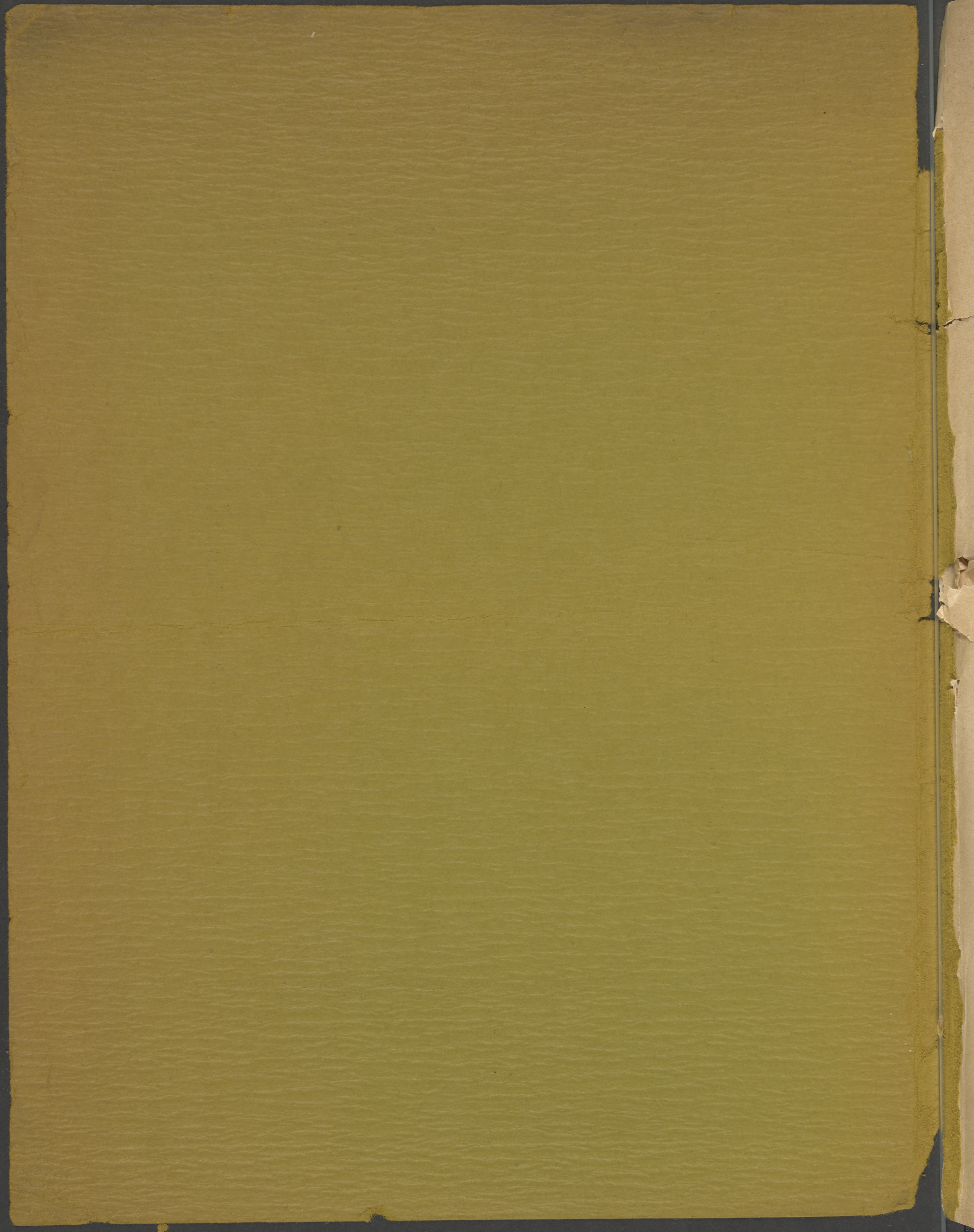
FELEDHETLEN BARÁTJA VÉGTISZTESSÉGADÁSÁNAK
ÉS A HETES GYÁSZ BETELÉSÉNEK ALKALMÁVAL

5663. ÉVI SZIVÁN HÓ 6. ÉS 12. (1903. JUNIUS 1-ÉN ÉS 7-ÉN).

SZEGED,

NYOMATOTT TRAUB B. ÉS TÁRSA KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBAN

1903.

GRÜNER JAKAB.

KÉT GYÁSZBESZÉD.

MONDOTTA:

Dr. ROSENBERG EDE,

ÓKANIZSAI RABBI.

FELEDHETLEN BARÁTJA VÉGTISZTESSÉGADÁSÁNAK

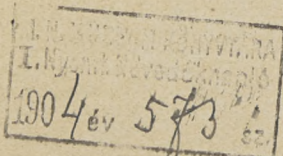
ÉS A HETES GYÁSZ BETELÉSÉNEK ALKALMÁVAL

5663. ÉVI SZIVÁN HÓ 6. ÉS 12. (1903. JUNIUS 1-ÉN ÉS 7-ÉN).

SZEGED,

NYOMATOTT TRAUB B. ÉS TÁRSA KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJÁBAN

1903.

III
Gyng. o. 4
H 4

409:384

2012

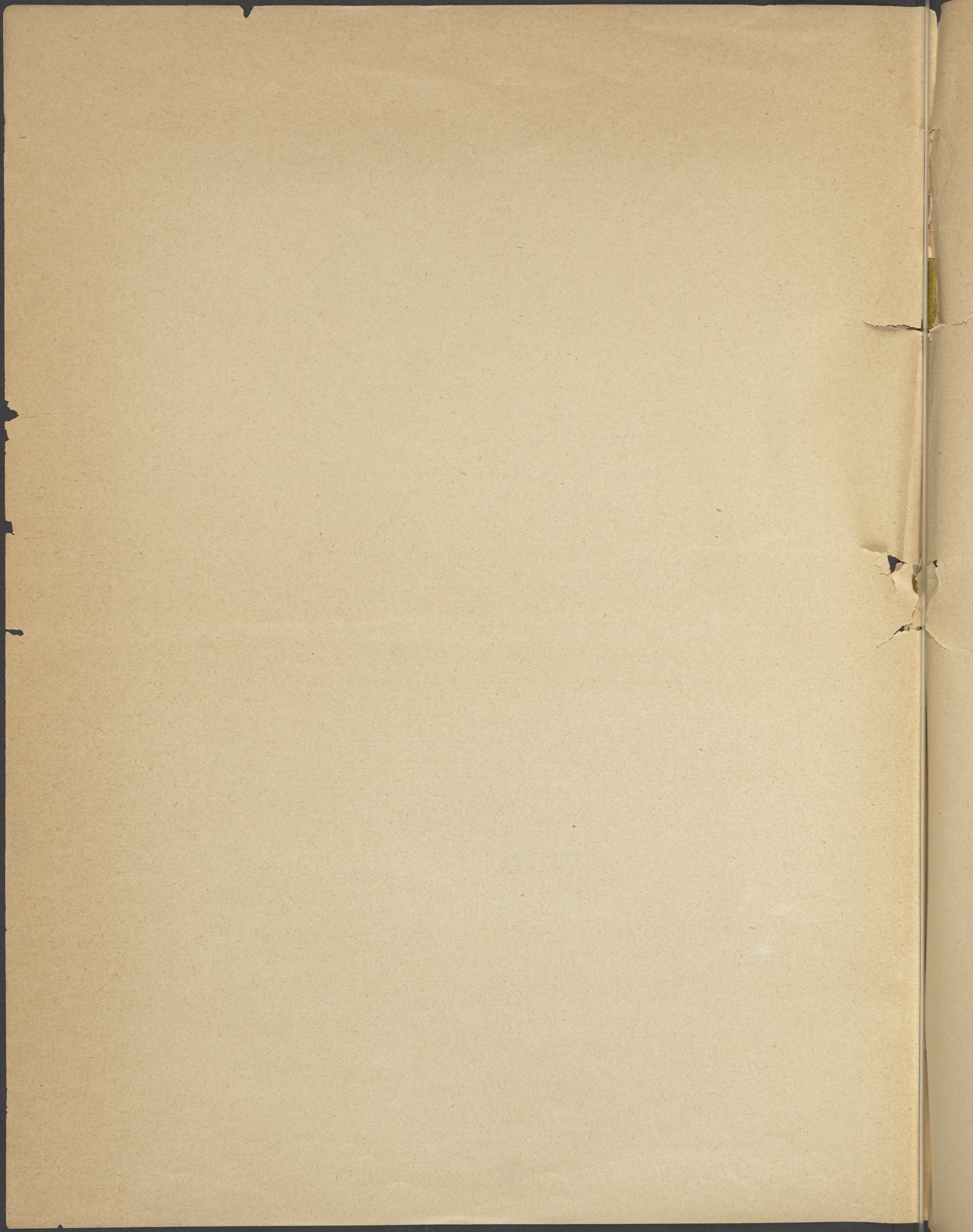

מנחת זכרון.

מנחת אומר ודברים, בחדר של אמת נאמרים, במספר
תמרורים, להגיד לאדם אחד מאלף מצאתי ישרו ופרו חסדו
וצדקתו אשר הרבה לעשות בימי חלדו. **היה מורנו הרב**
יהודה בן ר' יום טוב הכהן גרינער נ"ע. הכהן יהודה עלה
בראש בנשיאת כפים להשפיע ממגד טובו לזקני תורה
דורשי תושיה להרנין לב אלמנה ולחקים נפש נענה, גבור
בארי היה יהודה לעשות רצון קונו, כבדו מהונו יתר ממסת
יכלתו ובכל עת היה ימין צדקו פשוטה לקבל עניים מרודים
וידיו נטויות למחות דמעות עשוקים לחזק ידים רפות ולאמץ
ברכים כושלות. והוא ככהן לאל עליון, מלכד עולת תמיד
אשר הקריב נדבה על מזבח החסד, עוד מלא ידיו לשרת
בקדש במתן דמים לקרן קימת, והיה פרוי לברכה לזכרו
לתפארת.

נשמתו יצאה מוצאי שבת ד' סיון. והוא הובל למנוחת
עד בכבוד חכמים ינחלו מחצר בית הכנסת ביום א' של חג
השבועות תר"סג לפ"ק.

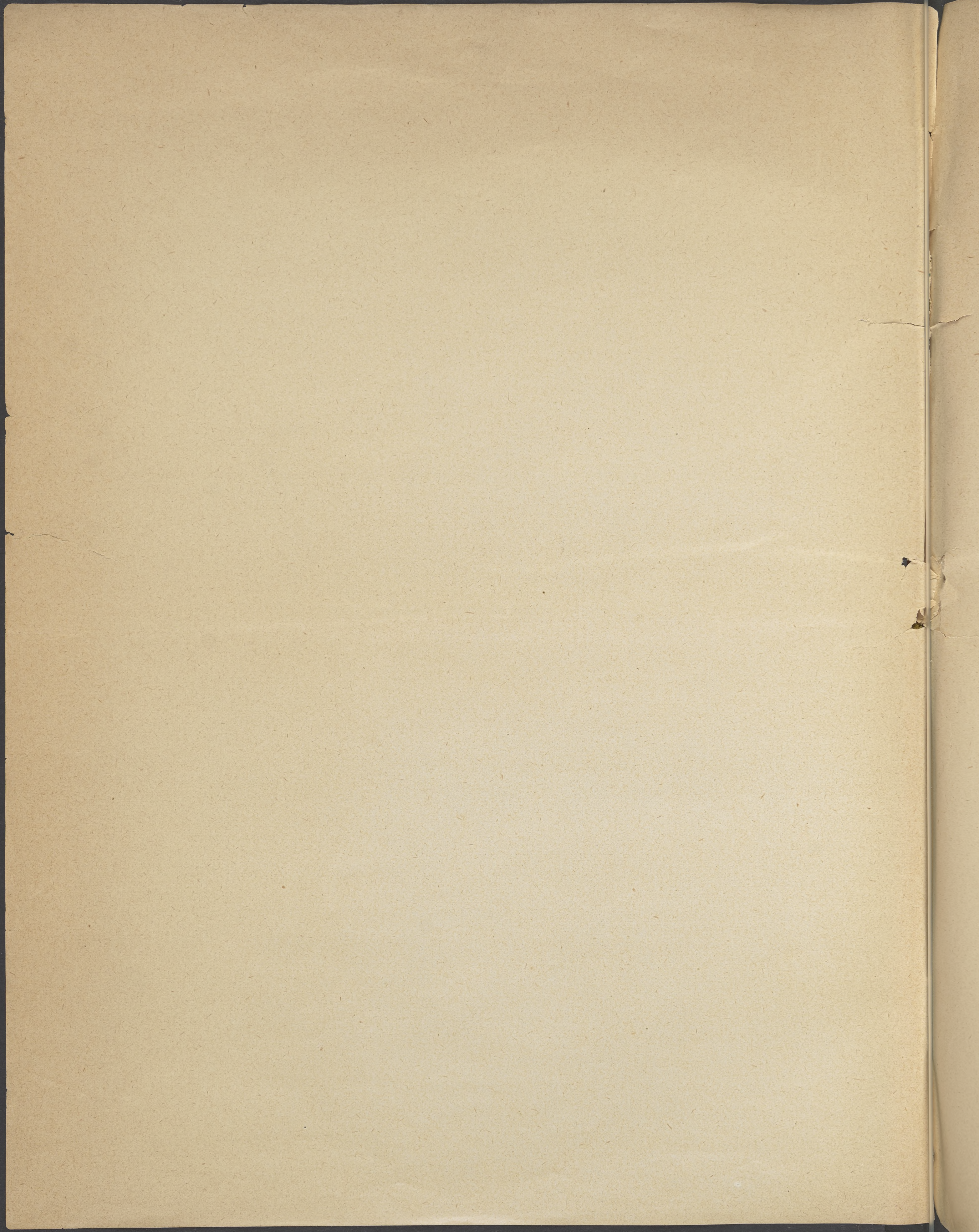
יחזה בטוב ה' במרומי שמים
תהא נפשו צרורה בצרור החיים!

I.

BÚCSÚBESZÉD

a templom udvarán megtartott végtisztességi
gyászünnepe.

Búcsúra járulunk elébed, drága, felejt-
hetetlen barátunk, Grüner Jakab!

יהוים היינו אין אב *miként árvák állunk*
ittlen, kik elveszítették atyjukat. Már is
tapasztaltuk árvaságunkat, ma már nem
hallottuk a gyülekezetben az írás hármias
áldását, melyet mint kóhen te szoktál oly
meleg, szívhez szóló hangon minden öröm-
ünnepen fölöttünk elmondani. És féltő, hogy
most ez a szép szokásunk elmúlt örökre
eklézsiánkban, hogy te utánad ez az áldá-
sunk is sírba száll.

Ah, szívünk oly nehéz, oly megkesere-
dett! Annyi mondani valónk volna most,
mikor utoljára szólhatunk hozzád ez életben!

De vallásunk nem engedi meg gyász-
beszédnek mondását örömmünnepen. És bár
ezuttal amúgy is gyászra fordult a mi ün-
nepünk, siralomra a mi vigasságunk: nem
akarunk vétetni a törvény ellen. Hisz azért
jöttünk, hogy kimutassuk irántad tisztele-

tünket és soha el nem múló szeretetünket;
mi azt óhajtjuk, *ברוך אתה ברוך אתה ברוך אתה*
hogy *mint áldott volt jövedeled, áldott val-
lások hűségben egész életed, olyan áldott
legyen elmeneteled*: hogy akarnánk hát mér-
téktelen siralommal sérteni az ünnepet s
azzal megbántani zsidó érzületedet! Nem,
ezt nem akarjuk; de nem tudunk tőled
némán megválni. Bár ez talán legméltóbb
kifejezése volna annak a nagy szeretetnek
és tiszteletnek, melyet irántad mindig érez-
tünk és melylyel most távozásodat gyá-
szoljuk: kegyeletes szívünk nagy keserű-
sége mégis szólásra kényszerít, nem, hogy
föltárjuk nagy veszteségünket — oh azt
úgyis tudják, érzik mindenek; nem is azért,
hogy a szeretet izzó szavával a szívekbe
égessük dicsőséges nevedet és emlékedet —
oh azt megtevéd magad fenkölt lelked és
nemes szíved minden megnyilatkozásával;
de azért szólnánk, hogy valamelyest köny-
nyítsünk nehéz, megkeseredett szívünkön.
A fájdalom enyhül és az ember megköny-
nyebbülést érez, ha kifejezni próbálja szíve
kifejezhetetlen bánatát és megkísérli sza-
vakba önteni kebele kimondhatatlan szo-

morúságát. És úgy véljük, nem fogja senki nekünk bűnül felróni, hogy nem tudtuk engedni, hogy búcsúszó nélkül távozzék Grüner Jakab akkor, mikor örökre eltávozik tőlünk.

*

Hadd vegyek hát búcsút tőled, én drága barátom!

Földi végbúcsút veszek tőled községünk és képviselte nevében, mely leghatalmasabb oszlopának romjait siratja e koporsóban.

Mikor r. Abáhu elköltözött — mondja a talmud — községében könyeztek az oszlopok. Községünk oszlopai, jelesei könyezve látnak körükből eltávozni téged, a legjelesebbet. Tanácsunkban üres helyet hagysz hátra, melyről nem tudjuk mikor fog és fog-e egyáltalán méltóan betölteni.

Földi végbúcsút veszek tőled irgalmas szentegyletünk nevében, melynek legirgalmasabb tagja voltál. Az irgalmasság oltára gyászt ölthet ma, özvegyek, árvák és mindennemű segélyre szorultak sírva állják azt

körül, mivel egy nemes áldozó papját veszítette el. Áldozó papja voltál az irgalmasság szent oltárának, nem hivatalból, de hivatásból, nemes lelked sugallatából, valaminthogy minden, még hivatalos munkádat is hivatásból, lelkes kötelességérzetből teljesítéd.

Búcsút veszek tőled az intézet nevében, melynek 34 év óta korlátlan bizodalomú igazgatója, fáradhatatlan munkásságú gondozója voltál. Hivataltársaid sokáig fogják gyászolni távozásodat és sohasem felejtetik el mostani veszteségüket.

Ők mondják külön kiadott gyászjelentésükben, hogy: „határt nem ismerő szorgalmával, ritka igazságszeretetével és páratlan lelkiimeretességével mindnyájunknak soha nem múló háláját és igaz szeretetét érdemelte ki. Neve és emléke örökké fog élni szívünkben!”

És én hiszem, hogy e szavakat fájdalomtól remegő szív sugallta és reszkető kéz írta.

Búcsút veszünk tőled városunk nevében, melynek dísze, büszkesége voltál. Távozásod emlékeztet bennünket bölcsseink

szavára, melyet az írás e mondatához fűznek
 בּוֹמֵן שֶׁחֲדִיק בְּעִיר : וַיֵּצֵא יַעֲקֹב
 מִיָּדָה וְכוּ' יָצָא מִשָּׁם פֶּנֶה הָיְתָה וְכוּ' : *Mig az igaz
 benn van a városban, ott van az ő dísze,
 büszkesége és fénye, és amikor távozik, vele
 távozik az ő dísze, büszkesége és fénye.*
 Rajtad, Grüner Jakab, Isten dicsőségének
 visszavetett fénye sugárzott. Bölcsseink taní-
 tása szerint: אֵין הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה אֱלֹא עַל חֶכֶם נָכוֹר
 עֵשֶׂר יַעֲקֹב *Isten dicsőségének visszaverődött
 fénye ragyog azon, ki bölcs, erős, gazdag
 és alázatos.*

*

ראשית חכמה יראת ה' : *ראשית bölcs voltál, mert:*
 minden bölcseségnek kezdete, alapja: az
 Istenfélelem, és te istenfélő ember voltál.
 Nem emlékezem Istentiszteletre, melyen te
 jelen nem lettél volna, még pedig csaknem
 mindig mint legelső; ritka eset volt, hogy
 valaki megelőzőtt volna. Utolsó útid is
 templomba vezetett, templomfölszentelő ün-
 nepre.

איזהו חכם הראוה את הנולד : *Bölcs voltál, mert:*
 ki a bölcs? ki mindig a jövőt tartja szemé

előtt, és te sohase a múltó jelennek, hanem mindig a jövőnek éltél, azért fáradtál, küzdöttél.

Bölcs voltál, mert hisz mindenkor anynyian kerestek és találtak nálad bölcs tanácsot!

Gyászoló testvéreim! Tanuljuk meg Grüner Jakabtól, mikép kell bölcsen élni. Aki a mának él csupán, a múltó pillanat tűnő örömeinek, kiélvezve minden pillanat gyönyörét, letépve minden órának hervadó virágát: az lehet okos, de nem bölcs. Ki magának tud csak tanácsot adni önös sikerek elérésére: az lehet okos, de nem bölcs; mert lelkét önzés irányítja és szívében nincsen Istenfélelem.

*

אִיִּדוֹ גִּבּוֹר הַכּוֹחַ Erős voltál, mert: *איִדוֹ גִּבּוֹר הַכּוֹחַ* *ki az erős? Ki erőt tud venni önmagán;* és a te önuralmad, higgadtságod mindenkor csodálatos példa gyanánt állt mindenünk előtt. Te mindig egyforma voltál: nyugodt, higgadt, csöndes és vidám, minők csak az erős lelkek tudnak lenni,

uralkodva változó szeszélyen és szenvedelmén.

Erős voltál, mert sem a jószerencse kedvezései, sem a balsors csapásai nem tudtak megingatni. A jóban Istenfélelmed, a bajban Istenbe helyezett bizodalmad erősítette lelkedet.

Erős voltál, mert hisz annyi embernek ügyét-baját, gondját-terhét hordoztad erős vállaidon!

Erős voltál, mert hisz lankadatlan erő-kifejtés, fáradhatlan dologtevés volt egész nemes életed veszteglés, pihenés nélkül.

Gyászoló testvéreim! Tanuljuk meg Grüner Jakabtól, mikép kell erősnek lennünk. A balsorsban el ne csüggedjünk, hanem bízzunk Istenben, a szerencsében el ne bizakodjunk, hanem féljünk Istentől! És tanuljuk meg, mikép kell erőnket kimutatnunk.

Nem az az erős, ki a nálánál gyöngébbet elnyomja, a maga terhét, baját másnak gyöngébb vállaira hárítja, hanem az, ki Istenadta erejével erősíti a gyöngét és a roskadozó gyöngé vállairól leveszi a balsors rakta elviselhetlen terhet. Nem az

az erős, kiben vad erővel tombolnak a zabolátlan indulatok, de az, ki hatalmas erkölcsi erejével féken tudja tartani kárhozatos indulatait, önkényre hajtó szeszélyeit.

✱

איהו עשיר Te gazdag voltál, mert: *ki a gazdag?* *השמה בחלקי ki örül Istenadta osztályrészével*, beéri és elégedett kevéssel; és a te ideális lelkedet nem bántotta soha a vagyonszerzés önös vágya, mert hiszeneked oly kevés kellett, személyedre oly szegényesen éltél!

Gazdag voltál, mert hiszen annyinak adtál, annyi emberen segítettél, annyi düledező existenciát megistáptáltál, bukottat talpra állítottál és minden nemes célra mindig oly önfeladott bőkezűséggel adakoztál!

Gazdag voltál, áldott lelked és szíved minden kincseknél ritkább és értékesebb jóságában és nemességében.

Emberek, gazdag emberek!

Tanuljuk meg Grüner Jakabtól, hogyan kell Istennek nálunk letéteményezett javai-

val sáfárkodnunk. Nem az a gazdag ember, ki a maga élveire sokat tud költeni, míg körülötte a szegénységet inségben engedi nyomorogni; hanem az, ki embertársai szükségének enyhítésére tud sokat adni. Ne feledjük! ha Isten visszaveszi tőlünk lehelletét és mi összeesünk, holt agyagtömeggé leszünk és a temetőben megássák a sírt, hogy a kihült porhüvelyt visszaadják a földnek, ahonnan vétetett: nem használ semmit a mi pénzünk. És ha a világ minden aranyát odaadhatnád is, nem tudnád egy perczzel, egyetlen szempillantással se meghosszabbítani életedet. Szívleljük meg az írás szavait: *לֹא יִשְׂעִל הֶקֶן בְּיוֹם עֲבִירָה* *A pénz nem ér semmit a harag napjaiban!* Mint a föld pora, annyit ér csupán, de még annyit se; mert a föld porából sírdombot lehet föléd emelni, mely szeretettel eltakar és megvéd, az aranyból még azt se lehet.

Ha lehunytad a szemedet: az aranyad, melyet annyira imádtál, az első, mely hűtlenül elhagy, a küszöbig sem kísér, érzéketlen hidegen ott marad a fiókodban és várja az új gazdát.

És ezer szerencséd, ha az arany láttára
az új gazda el nem felejt téged és annak
fénye el nem homályosítja nevedet és em-
lékedet.

*

☞ Alázatos voltál. Alázatos! Hisz
Grüner Jakabot olyan büszke embernek
ismertük, hogy alig akad mása közöttünk,
kinek meghitt barátai is alig hallották va-
laha panaszát, kinek csaknem lehetetlen volt
valamit kérni, ha szinte irgalmas czélra
szolgált volna is, hanem ily esetben a
sajátjából pótolta, mit embertársától vár-
hatott volna!

Igaz, büszke ember volt, büszke ki-
váltképen becsületére és aranytiszta jelle-
mére; de nem volt gőgös! Önérzetes,
magáratartó volt, de nem volt önhitt,
rátartó! Szerényen, barátságosan fogadott
mindeneket; háza és szíve szeretettel nyílt
meg mindenki előtt. Különben szóljanak a
szegények, bizonyára itt vagytok sokan há-
lás emberek! Tegyetek bizonyosságot, vajjon
elutasított-e valaha Grüner Jakab valamelyi-
kötöket ridegen kérésével? Éreztette-e va-

laha veletek az ő hatalmát másképen, mint-hogy segített rajtatok ha kellett? Leereszkedett-e hozzátok úri kegyességgel és nem-e fölemelt magához embertársi szeretettel?

*

Búcsút veszek tőled anyád, sógoraid, sógornőd nevében, unokaöcseid és az egész rokoni kör nevében, kik mindannyian ki-mondhatatlan szeretettel és tisztelettel kör-nyeztek.

Búcsút veszek tőled testvéreid nevében, kik vérző szívvel válnak meg tőled és ezek közül kiemelem a legidősebbet, kinek lelkével a te lelked különös szeretettel volt összekötve és kiről mindig oly bensőséges és megható szeretettel és büszkeséggel szoktál megemlékezni.

Búcsút veszek tőled megtört hitvesed nevében, ki talán legtöbbet veszített. Azt mondom: talán; mert hisz oly nehéz megmondani, ki is veszített többet, különösen énnekem, ki főképen a köz szempontjából nézem és méltatom Grüner Jakabnak, a köz emberének életét és munkásságát.

De a mai ünnepen olvasott Ruth könyvének e versét: וימת אלימלך איש נעמי ותשארה היא ושני בניה „és meghalt Elimelech, Naómi férje és hátramaradott ő és két gyermeke“ — értelmezve, bölcseink felvetik a kérdést, az írás miért hangsúlyozza, hogy: meghalt *Naóminak a férje*, mikor csak az előző versben meg van mondva, hogy a férfit Elimelechnek, hitvesét Naóminak hívták? De ezzel — így hangzik a felelet — az írás azt akarja jelezni: אין איש בת אלה לאשתו: *ha az ember meghal: elsősorban feleségének hal meg.*

A gyermekeknek jövőjük van, családot alapítanak, célokat tűznek, amelyek eléréseért küzdenek és ebben vigaszt találnak és örömet; de a koros asszony, ha özvegyen marad, életcél és öröm nélkül marad.

De vigasztalhat, kedves testvérem, bennünket a tudat, hogy ebben a családban, melyben minden kegyeletos emlék és hagyomány a szívre utalja tagjait, a szeretetre és gyöngédségre, és melynek bensőséges élete és a hozzátartozóknak meleg rokoni összetartása mindenkor egyik legmeghatóbb vonását alkotta: ebben a családban

nem léssz elhagyatva, nem léssz vigasz nélkül.

Búcsút veszek tőled gyermekeid nevében, kik oly megható imádattal csüggték rajtad. Benned, a páratlanul gyöngéd apában éltük büszke eszményképének elvesztését siratják.

Búcsút veszek tőled a magam és hitvesem nevében, gyermekeim nevében, kiket annyira szerettél és becézgettél. Oh, hogy hiába imádkoztak érted! Oh, mi nagyon sokat veszítettünk; ha azt mondom, hogy egy meghitt, rokonérzésű barátot; a mai korban a mai nemzedék nyelvén ez a szó nem fejezi ki azt, ami nekünk voltál!

Elbúcsúztatlak végül otthonodtól, mely templomod és a templomtól, mely otthonod vala.

Elbúcsúztatlak a tórádtól, melyet a templomnak ajándékoztál.

Évről-évre irgalmas áldozással ünnepelted tórád fölavatásának fordulóját; veled ez az ünnep is sírba száll.

De nem, a tórádtól nem búcsúztatlak; az veled megy és elkísér Isten trónja elé, amint bölcseink értelmezése szerint írva

vagyon: בְּהַחֲלֵךְ תִּנְחָה אוֹתָךְ: בעולם הזה: *amikor elmegy e világból: az elkísér téged; בשכבך: amikor sírban nyugszol: az virraszt fölötted; והקיצות היא תשיחך: לעולם הבא*
És midőn majd egykoron felébredsz: az gyönyörűséged lesz az öröklét honában!

*

És most hozzátok, hadd intézzek pár szót kedves ifjú barátaim, Grüner Jakab sarjadékai! Sohse felejtsetek a nemes törzset, melyből fakadtatok.

Származástok nagy és szent kötelességeket ró rátok. Apátok az ő ideális életében, nemes törekvéseiben fönséges örökséget hagyott rátok. Tartsátok tiszteletben ez örökséget, őrizzétek féltéssel e szent hagyatékot. Az ő dicsőséges példája legyen éltetek ragyogó vezércsillaga!

Kedves barátaim, Grüner Jakab gyermekei! mi zsidók, nehéz időket élünk most.

Kegyetlen, ádáz harcz folyik ellenünk titkon és nyíltan; régen volt idő, mikor oly nagy hithűségre és jellemszilárdságra, izzó fajszeretetre és nemes önmegtagadásra

lett volna szüksége a zsidónak, hogy szent hitvallása mellett rendületlenül tudjon kitartani.

A mai napon fogadták egykoron a Szinaj tövében eleink: *כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע*: „Minden mit Isten szólt megcselekszünk és megfogadunk!” Ismételjétek ti is szívetekben e félelmetesen ünnepélyes és felejthetetlen órában az ősök hűségi fogadalmát az egy Isten és szent ígéje iránt.

Elköltözött atyátok nemes lelke ezt meghallja és végtelen boldogság érzetével szól: *בני הם אשר נתן לי אלהים*: *Az én gyermekeim ők, kiket Isten adott nekem.*

Küzdelmes életemnek, munkámnak és szenvedéseimnek legédesebb Istenadta jutalma az a tudat: *לא יומתו אבות על בנים*: hogy az ősök nem hálnak meg gyermekeik miatt, hogy szellemükkel tovább élnek halhatatlanul hűséges utódaikban.

És ez a nap boldogságos örömmünneppé lesz néki és azzal az áldással búcsúzik tőletek, melyet minden ünnepen a gyülekezet fölött szokott ő mondani és melylyel minden zsidó apa gyermekeit szokta megáldani: *יברכך ה'* Isten áldjon meg!

Evvel a szóval búcsúzik mindannyiunktól: hitközségétől, szülővárosától, ez óriási gyászközönségtől, melyet a hálás kegyelet és szeretet ide gyűjtött e koporsó köré a végtisztességtől és gyászünnepélyes órájában.

Ezt a szót viszonzzuk mi is szívünk egész bánatos szeretetével: **יִרְכֵךְ ה' וְיִשְׁמְרֵךְ** Isten áldjon meg nemes barátunk és oltalmazza haló porodban is!

יְאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיַחַךְ Isten világítson néked arcának fényességével az öröklétbe vezető ez úton és legyen kegyelmes irántad az ítéletben!

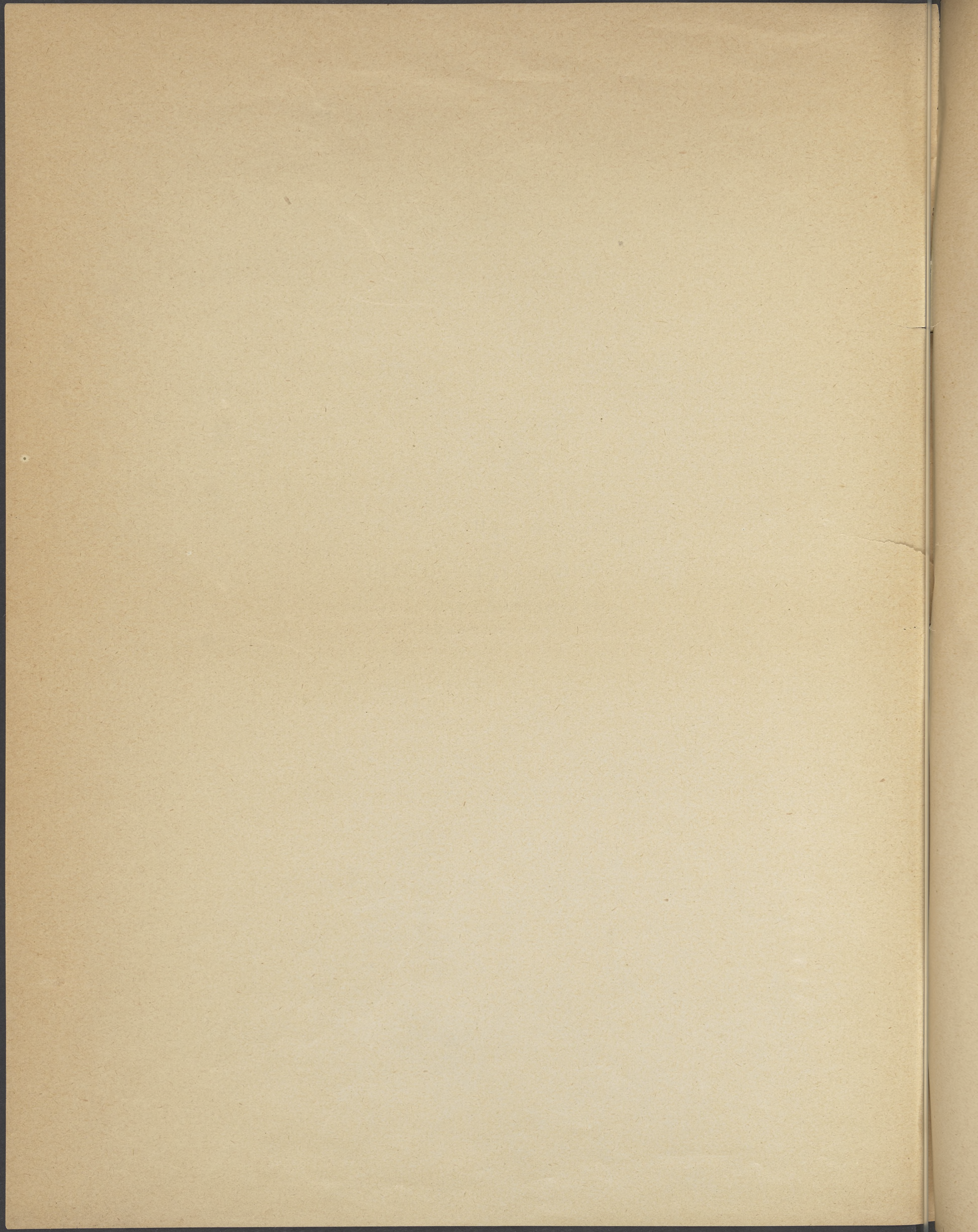
יֵשׁא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לָךְ שְׁלוֹם Isten fordítsa feléd kegyelmes tekintetét és adjon neked békességet, zavartalan békét haló poraidnak, örök jutalmat halhatatlan lelkednek az örök élet honában, ahol keresni fog barátaid imádatos megemlékezése, kedveid hűséges szeretete, gyermekeid kegyetes imádsága.

Amen!

II.

VÍGASZTALÓ BESZÉD

a hetes gyász végén a gyászházban tartott
Istentiszteleten.

Kedves gyászoló barátaim, ájtatos gyülekezet!

A mi idejövetelünknek és ittvaló ájtatos gyülekezésünknek kettős oka van: hogy imádságainkkal lerójjuk kegyeletünket elköltözött barátunk, a gyászolókhöz intézett vígasztaló szavaink (נחום אֵלֵים) által pedig kimutassuk szeretetünket és részvételünket annak hátrahagyott családjára. Hogy a kettős feladatban melyik a fontosabb, nem tudnám megmondani, de hogy melyik a nehezebb, azt gondolom érezzük mindannyian. Óh embertársainkat megkeserítenünk, megszorítanunk, az mindig könnyű dolog, de a szomorúkat megvígasztalni, a megkeseredetteket megnyugtatni, mindig nehéz feladat, mely csak ritkán sikerül nekünk, gyarló embereknek.

Ezt óhajtanám mégis Isten segedelmével most megkísérteni; s teszem azt épp úgy kegyeletből elköltözött barátunk, mint igaz szeretetből gyászoló kedvesei iránt. Az a hitem ugyanis, hogy nem mutathatnám méltóbban kegyeletemet ő iránta, mintha a vallás vígasztaló tanításaival a megnyugvás és enyhület érzését törekszem felkelteni és megerősíteni szenvedő kedveseinek sajtó kebelében. Kettős alkalmunk van most erre: ma jelenünk meg utoljára itt istentiszteleten és most búcsúzik — régi közhit szerint — megdicsőült lelke véglegesen tűzhelyétől.

A régiek ugyanis a nagyobb gyász háromas mozzanatáról beszélnek, ezek: a halál napja (יום המיתה), a hetes (שבועה) és a harmincz napos gyász (שלושים) betelése. A halál napja a születés napjának felel meg, de jobb ennél; mert az ember születése, mikor az égből távozik, s halála, mikor oda visszatér, szerintük hasonlatos hajónak a révből való távozásához s oda való visszatéréséhez. Amikor útnak indul, senki sem tudhatja, szerencsésen fog-e útjából visszatérni, győztesen megküzdve mindama

veszedelmekkel, mik a tengeri útast rendszerint megtámadják; csak ha épen, áldásnak gazdag terhével megrakottan jut ismét révbe, mondhatni: ברוך אתה בבוואך וברוך אתה בצאתך *Aldott jövedeled és áldott elmeneteled!*

A második mozzanat a hetes gyász betelése, megfelel ama időpontnak, mikor a gyermeket a vallás kötelékébe való fölvetéssel Isten szolgálatába avatjuk. És az első hét napon át az elköltözött lélek vissza-visszatér elhagyott tűzhelyéhez s ott gyászoló kedveseihez. Innen a kegyeletos szokás, minél fogva mi itt Istentiszteletre gyülekeztünk össze.

És én nagyon csodálnám, ha manapság, mikor annyian vannak művelt emberek, kik mindenféle otromba babonában és spiritisztikus világcsalásban hisznek: akadna valaki, ki nem hiszen egy halhatatlan ember halhatatlan lelkében s ennek kedvesei körében való jelenlétében. Óh én nemcsak hiszem, de érzem is elköltözött barátunk lelkének való ittlétét. Valányszor ide bejövök, érzem kezének meleg szorítását. Helyesen jegyezte meg a család egyik meghitt barátja, hogy ritka ember,

ki úgy, olyan bensőséges melegséggel tudna kezet szorítani, mint Grüner Jakob. Valóban, az ő lelkes kézszorítása a zsoltárköltő e szavára emlékeztetett: *נפשי בנכי תמיד* *én kezemben hordozom mindig lelkemet.* Mikor tegnap a szószerkről tekintetem odatesett arra a helyre, ahol 12 év óta megszoktam őt látni, amint ott ül és nagyértelmű ájtatos figyelemmel hallgatja Isten ígését, én e helyet most sem találtam üresen, most is belenéztem az ő szép nyílt és mély szemébe, melyben mint a tiszta tengerszemben a nap fénye, úgy csillogott az ő világos értelmének és ájtatos érzésének szelíd sugárfénye. Látom őt házamban mint ül vélem szemben s baráti szót cserélünk a zsidóság szent érdekeiről, jelenéről és multjáról, személyes és közdolgainkról; és én hallom baráti szavának csengését és érzem tekintetének szívélyes melegségét. Igen, én hiszem és érzem az ő jelenvalóságát, sőt hiszem, hogy ezután is megmegtér s itt lesz az ő lelke házában s családjá körében. *בנשר יעיר קנו על גחלי ירחם* *mint a sas őrzi fészekét, fiai fölött őrködve repdes.* És ha most beszélek, nem azért

teszem, mintha ő időznék ma utoljára itt, hanem inkább azért, mivel mi jelentünk meg ma utoljára szent gyülekezésben.

* * *

Kedves gyászoló barátaim, ájtatos gyülekezet! A talmudban olvassuk: אחד מן האחים שמת וכו' אחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה. Ha testvérek köréből egyik testvért a halál kiragadja, ha egy társaságból, melynek tagjait közös erkölcsi törekvések testvéri egyesületté, benső életközösséggé forrasztanak össze — ha egy ilyen testületnek élő szervezetéből egy tag kitépetik: az odatartozók valamennyien fájdalmat éreznek és gyászt öltenek. És a fájdalom, mit éreznek és a gyász, mit öltenek, kegyeletes bizonyossága a szeretetnek, mit az elköltözött iránt éreznek. És ez még fokozottabb mértékben áll a családi közösségekről, melyekben vérségi kapcsok is fűzik egymáshoz tagjait és a szeretet meg hála sokrétű köteléke köti össze a szíveket. És mindenhol, ahol ilyen körnek egyik tagja a halál által kitépetik, valahányszor lán-

czolatából egyik gyűrű erőszakosan kitöretik: az így megnyílt törés az egészen végig, s mind a szíveket átnyílalja a gyász és fájdalom szívettépő érzése. Ilyen értelemben veszem a talmud e mondását, mely szerint: אחד מבני המשפחה שמת ודאנו כל בני המשפחה ha a családnak egy tagja elköltözik, nehéz gond és gyász fogja el a család minden tagját. Mert mihez hasonló az ilyen eset? — így folytatja a talmud — לכיפה של אבנים בין שנודעו א' מהן שנודעו כולם egy kőépülethez, amelyben az egymásra helyezett köveket semmi benső kötőanyag nem erősíti egymáshoz, s ezért mihêlyt az egyik kitöretik, az egész összeomlik.

Fájdalom, ezt most magunkon tapasztaltuk. Grüner Jakab elhunytával hatalmas sarkkő, melyen az egész nyugodott, mely mind a többieket hordozta és tartotta, törtett most ki községünk épületéből és a törés végigfutott mind az egészen, s nincs szív, mely azt fájdalmasan ne érezné. De bármily őszinte és mély a mi bánatunk, nem hasonlítható a család gyászához, melynek óh annyi édes reménye, annyi a szívekhez nőtt forró vágya szállt ő vele sírba.

Aki ismeri azt az imádatos viszonyt, mely közte és családja minden tagja között fennállt, azt a nagy szeretetet és tiszteletet, melynek ő kedvesei körében központja volt, arra a szóra gondol, melylyel Juda, Jákób és Benjamin viszonyát jellemezte: *ונפשו קשורה בנפשו az ő lelke össze volt kötve mindegyiknek a lelkével.* S most, hogy a halál elszakította tőlük, vérző seb szakad fel mind a rokoni szívekben.

De hát mért legyen egy vallásközség, melyet kölcsönös lelki vonatkozások, közös erkölcsi szükségletek tartanak szellemi élet-közösséggé, mért legyen olyan, mint egy épület, melynek egyes részeit semmi kötő-erő nem tartja szilárdan össze, úgy, hogy egy kőnek kiszakítása az egésznek fennállását veszélyezteti? És kiváltképen egy család, minő ez, melyben annyi nemes lelket és jó szívet tudunk, mért ne találna magában erőt, hogy továbbra is zártkörre kötné össze tagjait, mely valamennyire pótolhatná a nagy veszteséget?

Ez az összekötő erő a testvéri szeretet és — ami ennek is feltétele — az Isten iránti gyermeki bizodalom.

És én hiszem, hogy mind a kettő meg van e családban és azért nem lehet nekem ezúttal nehéz a vigasztalás.

Ha az özveggy felsóhajt: מאין יבא עורי honnan jő az én segítségem? A zsoltárral felelem: עורי מקים ה' עשה שמים וארץ a mi segítségünk az Istentől jő, ki az eget és a földet teremtette, ki bár a csillagok fölött szentségben és fenségben trónol, vele van minden szenvedővel; őt keresd hát, kedves barátnőm, és megtalálod אלמנות דין az özvegyek pártfogóját. Ugyancsak az égre mutatok, ha az árvák siralmas panaszai nyilal a szívünkbe שאני מרום עיניכם: emeljétek égre könyes szemeiteket, ott fenn örködik fölöttetek: אבי יהושע az árvák Atyja és kegyelmének meleg sugárfénye felszárítja majd könnyeiteket. Őt keressétek hát mindannyian, kik vigaszt szomjazztok a gyász e nehéz napjaiban; ומצאתי כי תדרשני בכל לבבך és megfogjátok találni, ha keressétek egész szívetekkel, egész lelketekkel.

De hallom a kérdést — hol találjuk ezután az ő nemes példáját, az ő kegyes jámborságát, emberszeretetét és Istenfélelmét, mely mint hajdan a sivatagban a

felhőoszlop, útmutatva járt előttünk és vezérelt bennünket.

Megvallom, itt a vigasz kevésbé fekszik felszínen, de itt sem nehéz megtalálni. Hát igaz, a jámborságot és Istenfélelmet nem várhatjuk Istentől; *לא בשמים הוא: az nincs az Égben*, az szabad akaratunkra van bízva, de *ולא מעבר לים הוא: a tengeren túl sincsen*, *כי קרוב וגו' בפיך ובלבבך לעשותו: hanem közel van hozzád ez a dolog nagyon, szádban, szívedben van, hogy cselekedjed.*

Hát nem adott Isten erőt és akaratot, hogy az ő példáját hűségesen megőrizték és kövessék?

Hát lehetséges volna, hogy éltnék emlékét elveszítsék, példaadását elfelejtették; hogy valamikor elnémuljon, elhaljon az a tanító, ébresztő szózat, melyet az ő fontos példája elsősorban tihozzátok intéz?

Őrizték hát és kövessék e példát és mutassátok már most meg, hogy Grüner Jakab lélekszerinti gyermekei, rokonai és örökösei vagytok.

Ne mondjon senki olyat, hogy: ime most már nem érdemes tovább élni. *ועל כרחך אתה חי*: Az élet szent kötelesség,

és édes kötelesség, ha Isten szolgálatában teljesítjük; Istennek ajándéka az, és fontos ajándék, ha a jó és az igaz szolgálataival fölmagasztosítjuk. És van-e méltóbb, boldogítóbb életcél, mint azon eszmények szolgálatában élni, melyek szolgálatával Grüner Jakab örököltette meg földi létét! Különben Grüner Jakabnak talán rózsákon vetett ágyat a sors? Ő tán nem ismerte a szenvedést; nem voltak szomorú napjai, gondterhes, álmatlan éjszakái? Ő tán nem ismerte azt a gyötrelmet, melyet lelkünk akkor érez, mikor a sors szeretetben vele összeforrt kedveseit szakítja el tőle?

De azért láttuk-e őt valaha össze-
törve, kétségbeesve? Igaz, volt rá eset
nem egyszer, mikor a balsors súlya és
magára vett idegen gondteher alatt gör-
nyedezni láttuk; de ez csak pillanatig
tartott, azután ismét fölegyenesedett és
folytatta törhetetlen bizodalommal az ő
munkáját és benne örömet talált és meg-
nyugvást és új erőt s életkedvet. És
hány ember van — ebben a családban is
tudnék nem egyre rámutatni — kik a köz-
hasznú munkában és kötelességteljesítésben

találják küzdelmes életük legédesebb örömeit és legnagyobb bérét.

Valóban azok a könnyek, melyek enyhület nélkül folynak és nem tudnának vigaszt találni sem a megdicsőült áldott emlékében, sem tulajdon szívetek Isten hitében és erejében: nem Grüner Jakob példája szerint valók. Nyissa hát meg mindegyik közületek szívét a próféta e megnyugtató szavának: כה אמר ה' מנעי קולך *Így szól az Örökkévaló:* „Tartsd meg szódat a sírástól és szemeidet a könnyhullatástól, mert van jutalma a te munkádnak és van reménye a te jövődnek!”

De azt is kérditek: Mért kellett ennek a szép, erőteljes férfiúnak, ki még sokáig élhetett volna, már is meghalni; mért kellett ennek a kegyes életű embernek, kinek életével és működésével a családon kívül is annyi hő remény és erkölcsi közérdek volt összefonódva, mivel hogy Jóbbal ő is mondhatta volna אב אבני לאבינום *atyja valék a szegényeknek és az ismeretlen pörét is meghányom-velem vala. Szeme valék a vaknak és lába a sántá-*

*nak. Mert megmentem vala a segélyért
kiáltó szegényt s az árvát, kinek nem vala
segítője. A tönkrementnek áldása jó redm,
mert az özvegynek szívét fölvidítom vala —*
mért kellett hát neki, kire annyinak volt
szüksége, időnek előtte sírba szállni, míg
annyi ember, kinek hiányát alig érezné
valaki, hosszú kort ér!

Kedves hallgatóim! A sajtó fájdalom-
nak ezen Isten útját mintegy számonkérő
kérdésére, mely okok után kutat, melyek
emberi belátásunk körén túl fekszenek —
nem felelnék okfejtéssel, hanem az írással
szólnék: *הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט* *A*
Szirtnek tökéletes az ő cselekvése, mert
minden útja igazság; bele kell nyugod-
nunk Isten megfoghatatlan végzésébe és
bár fájó szívvel, de hívő érzéssel szól-
nunk: ידעתי ה' כי צדק משפטך ואמונה עניתי *Tudom*
Uram, hogy igazságos a te ítéleted és
hívóságes rám mért fenyítettéd: — ha a
régiek bölcsesége meg nem kísérli vala
az okfejtő feleletet.

A talmudban ugyanis olvassuk: R. Bun
b. Chijja meghalt napjainak virágában, 28
éves korában. Kiváló tudós volt, a jelessek

közül is kitünő, kinek jövőendő működésétől tanítója és társai még sokat és nagyot vártak Izrael tudománya számára. És úgy rémlik, mintha hallanám a tépelődő kérdést, melyet a megrendítő fájdalom hozott ajkaira az elköltözött gyászoló társainak: Hát ez a Tórának a sorsa, ez a bére? Hisz a Tóráról írva vagy, hogy jobbjobban hosszú élet vagy, baljában gazdagság és dicsőség: *היון אריבת ימיו של זה והיון טובתו של זה* *hát hol van ennek a hosszú élete, hol van az ő jóléte?*

Elkövetkezett a végtisztesség órája és r. Zeira az elköltözöttnek társaitól körülvelt koporsóhoz lép, hogy a kedvelt elhunytat elbúcsúztassa. A rabbi arcán a fájdalomnak sötét borúja ül, szeme nedves, de valami szelíd meleg fény, minő a napsugaré eső után, világol benne, reményt keltve és vigaszt ígérve. „Írva vagy — így kezdi beszédét — *מתוקה שנת העיבוד וגו'* *édes a munkásnak az ő álma, ha keveset, ha sokat élvezett.* Mi legyen ennek az értelme? Megmutatja ezt a következő hasonlat. Egy király több munkást fogad és rendel ki kertjének megmunkálására, s miután a munka egy

darabig folyt, kiválik a többiek közül egy, ki rendkívül lelkiismeretes igyekezetével valamennyit fölülmúlja. Mikor a király ezt látná, elszóltja ezt a munkától s maga mellé véve, sétára viszi őt; amikor pedig beesteledett volna és a munkások eljönnek vala a napszámukért, az is megkapja vala az ő bérét egész teljességében. Ezt látván a munkások, panaszra nyitják meg szájukat ilyenformán: *אנו יגענו כל היום וזה לא יגע ב' שעות ביום ונטל שכרו משלם* Mi egész nap fáradoztunk, ez pedig alig két órát dolgozott és mégis megkapná teljes bérét! És felel a király: *יגע זה ב' שעות מה שלא יגעתם אתם כל היום* *Ez két órában annyit végzett, ennyit ti mindenestül egész nap sem végeztek.*

Azonképen van ez, kedveseim — fejezi be a rabbi — r. Bun társatokkal is. Ő 28 éves koráig annyit végzett a Tóra tanulmányában, amennyit sok jeles tudós száz éves koráig sem végez.“

Kedves gyászoló testvéreim! Grüner Jakab többet dolgozott és nagyobbat végzett hatvan éves koráig, mint sok ember, ha száz évet élne is.

Ezért szólította őt korábban el az ő királya, munkaadója a fáradtságos munka teréről, szólva hozzá, miként Mózeshez szólott, midőn ez kérte, hogy bemehessen az ígért földjére, hogy látná népének jólétét és biztonságát: הרבה יענת הרבה עמלת: *Te sokat fáradtál, sokat dolgoztál, menj nyugodni.* És hívta gyengéd, kíméletes szóval, hogy meg ne riadjon tőle.

Valóban, kedveseim, ha meggondoljuk, hogy mindvégig teljes erőben és egészségben folytathatta üdvös munkálkodását, még élte alkonyán is friss munkakedvvel mindig új célokat tűzve maga elé és aztán rövid betegség után, alig szenvedve, csendesen elaludt: הֹוֹ וָאֵוֹדָאֵסִי כִּי־נָפְטִי מִן־יָדִי אַחֲרֵיתִי כִּמְהֵרָה: *Vajha meghalna az én lelkem az igazak halálával és lenne a végem olyan, mint az övé.* Ebben a megnyugtató gondolatban mély hálát kell éreznünk a Gondviselés iránt és édes vigaszt a válás gyászában.

*

Kedves hallgatóim! Hadd tekintsük még egyszer meg Grüner Jakab jellem-

képét, mielőtt innen elmennénk. Vajjon szép vonásai között, melyek a legszebbek, legjellemzetesebbek? Úgy gondolom, kettőt jelölhetek meg; az egyik: az aranytiszta jellem, a másik: a tiszta emberszeretet, mint írva vagyon: *אחרי ה' אלהיכם תלכו ואחר תיראו* *Örökkévaló Istenetek után járjatok s őt féljétek.* És mi a jele az Istenfélelemnek? A szeplőtlen tiszta jellem, *נקי כפים ובר לבב*, *a tiszta kéz és a tiszta szív.* És mit tesz az Isten után járni? Hogy szeretetet gyakorljunk megkülönböztető föntartás és föltétel nélkül.

Így értelmezik az ígét bölcseink. Amint ő irgalmas és kegyelmes mindenek iránt: úgy legyünk mi is irgalmasak és kegyelmesek minden embertársunk iránt. Amint az ő napvilága mindeneknek sugárzik, az ő gyöngyharmata mindeneknek hull: úgy sugározzék mindeneknek a mi szeretetünk melege és minden szenvedésre hulljon könnyörületünk könnyharmata.

És erre törekedett Grüner Jakab: Isten után járni s erejéhez képest mindenekkel jót tenni.

Pedig ő régi zsidó volt, a régi vallás-

hűség szent talaján nevelkedett és erősödött azzá, a mi volt; de éppen mert jó zsidó volt, mert vallását átérezte és átértette: volt ő Istennek hű követője és szolgálója. Azt mondtam, pedig, mert fájdalom, gyakran azt tapasztalni, hogy a valláshűség még nem jelenti egyúttal Istennek hű követését is; hanem, hogy a vallás céljával és rendeltetésével ellentétben a gyarló ember kebelében összefűző erő helyett, mely az emberi társaságot a szeretet kötelékeivel testvéri közösséggé köti össze, szétválasztó, bontó erővé lesz, mely romokra tördeli az egységre hivatott emberi társaságokat és válaszfalakat emel ember és ember között. És míg Istent dicséri, ki mindeneknek föltartja az ő jóságát és mindenekre kiterjeszti az ő irgalmasságát, követni őt, nem követi, hanem származási, felekezeti hovatartozás szerint megkülönbözteti egymástól az embereket, és e szerint való megszorítással gyakorolja a szeretetet.

Grüner Jakab lelke el volt telve azon szent gondolattól: *הלל אב אחד לכלנו הלא אל* *Hiszen egy atyánk van mind-*

nyájunknak, hisz egy Isten teremtett mindannyiunkat, mért volnánk hűtelenek egymás iránt, hogy megszentsegtelenítsük őseink szövetségét, azért az ő vallásos érzülete nem tűrte az emberek között való különbség-tételt.

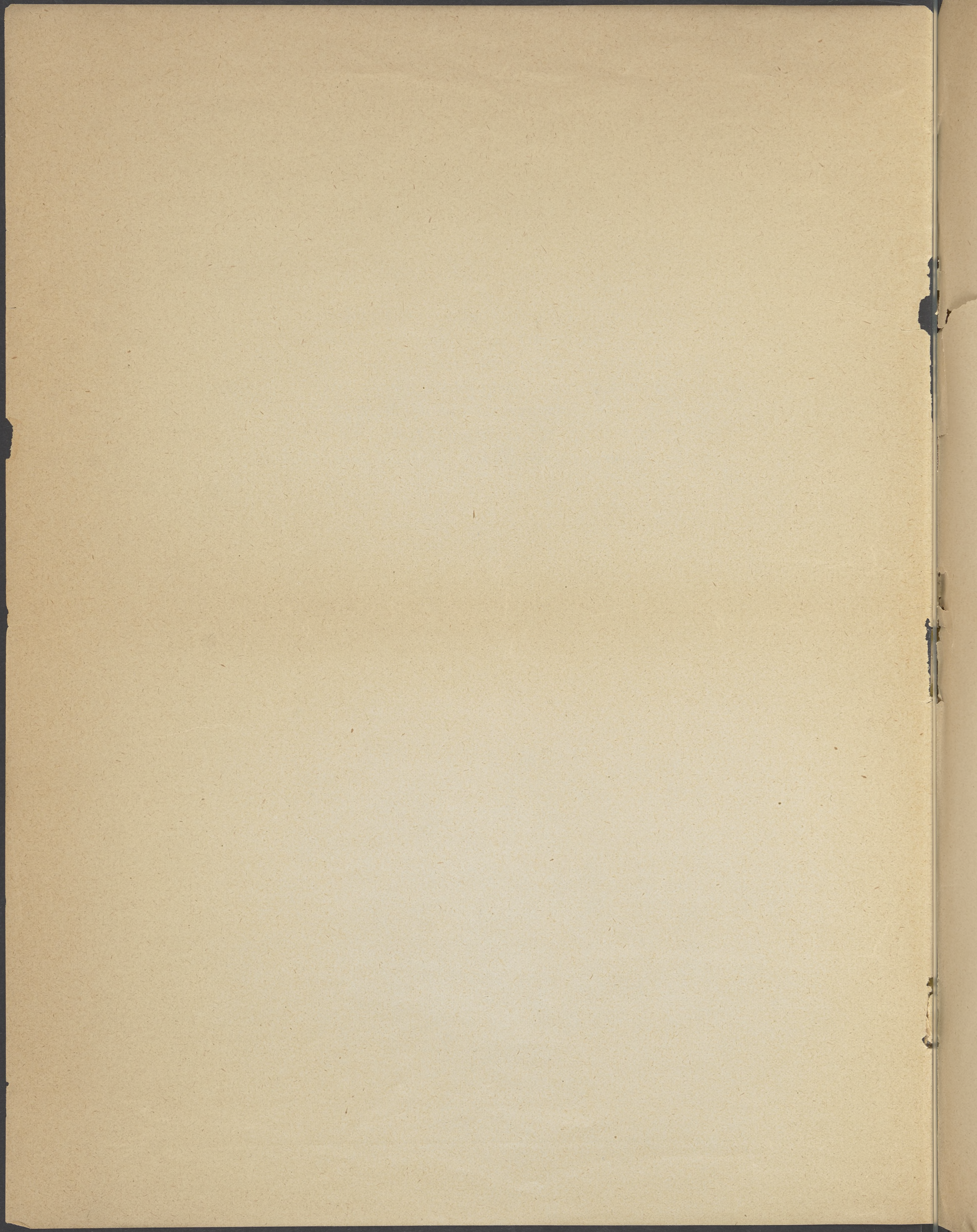
Ti láttátok azt az óriási embertömeget, melynek a zsidó hívek alig észrevehető töredékét tették, a koporsó körül; láttátok, mint álltak szorongva és mozdulatlanul daczára a szakadó zápornak, mely a síró felhőkből reánk ömlött. Vajjon mi vonta oda és tartotta ott daczára a zordon időjárásnak azt a sok embert? Legtöbbjét a hála, azért a sok szívességért, jó tanácsért, áldozatkészségért, mit a nemes lelkű ember részéről tapasztaltak. És akik személyes hálával nem tartoztak, azokat a lelki kiválóság iránt érzett tisztelet és elismerés vezette oda.

És, mellesleg megjegyezve, a mai időben nagyon megnyugtató jelenség, hogy a lelki kiválóságnak tisztelete élénken él az emberek kebelében!

Kedves gyászoló testvéreim! Vajha szent vallásunknak kifejtett tanításaiban és

a fölemelő és megnyugtató visszaemlékezésben enyhületet és vigasztalást talál-
nátok, hogy megbékült szívvel elmondhat-
nátok a nehezen megpróbált Jóbnak Isten
végzésében megnyugvó imádságát: *ה' נתן וה' לקח יהו שם ה' מבורך*
Isten adta, Isten vette el,
Isten neve legyen áldott, örökkön örökké.

Amen!

I.

Forrásjelzése

*a szövegben előforduló idézeteknek a szentírásból és a
rabbinikus irodalomból.*

Lap

7. יחזקים וגו' Sir. 5, 3.
8. ברוך אתה M. V. 28, 6.
9. Mikor r. Abahu elkölt. עמודי דקסרי רמעי. כי נה נפשי' דר' אבהו אחיתו עמודי דקסרי רמעי. Móed k. 25^b.
11. Ber. r. 68. és Rási M. I. 28, 10-hez.
11. אין השכונה שורה Ned. 38^a; Sab. 92^a.
11. ראשית חכמה Zsolt. 111, 10.
11. איזהו חכם Tamid 32^a.
12. איזהו גבור P. Áb. IV, 1.
14. איזהו עשיר U. o.
15. לא יועיל Péld. 11, 4.
18. אין איש מן : ויפת אלמלך Rúth 1, 3 és Jalk. Sim. a helyhez.
20. ברחללך Péld. 6, 22; P. Áb. VI. 10.
21. כל אשר דבר ה' M. II. 24, 7.
21. בני הם M. I. 48, 19.
21. לא יזמחו M. V. 27, 16.
22. יברכך ה' וישמך M. IV. 6, 24.

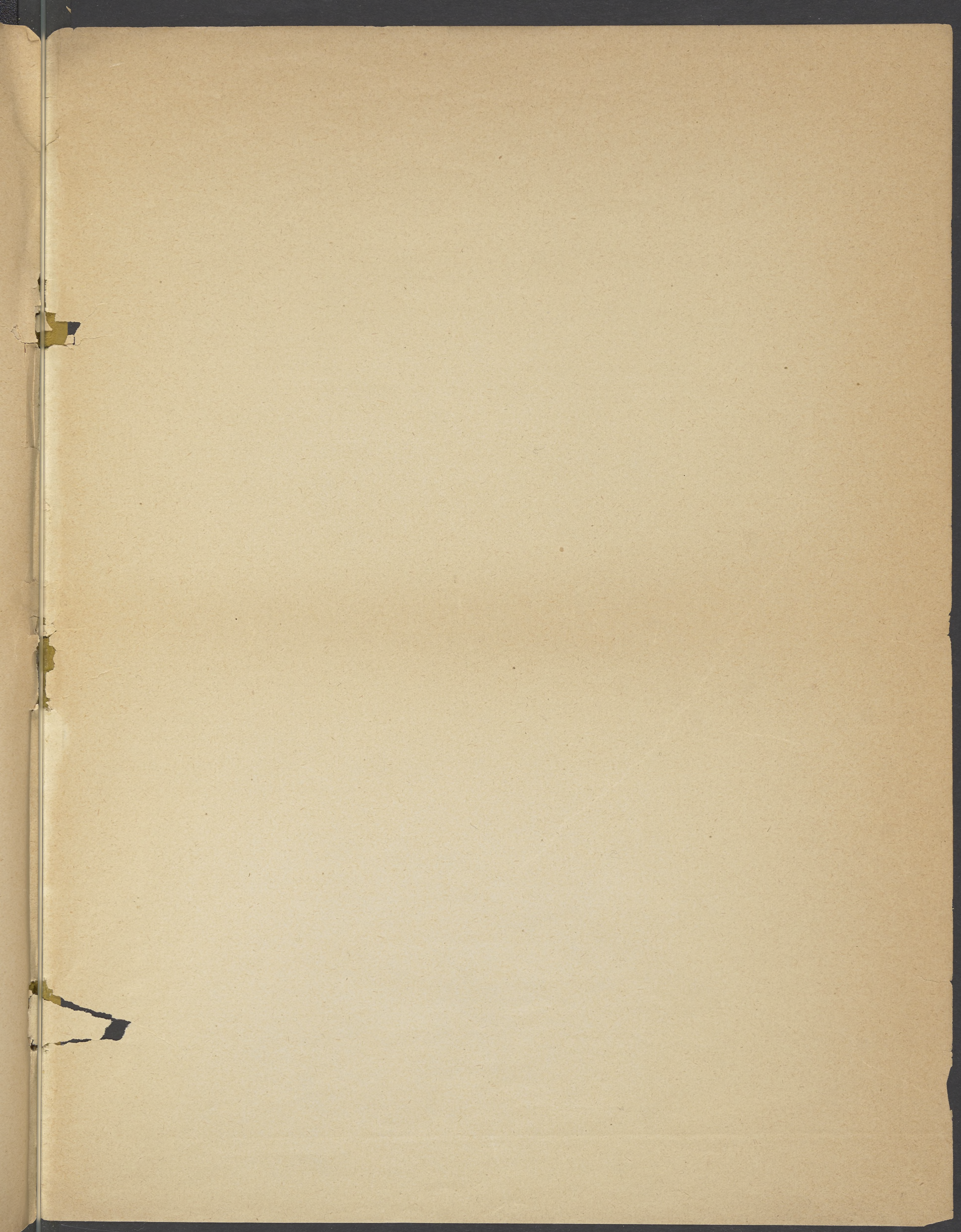
H.

27. M. V. 28, 6.
28. נפשי ככפי Zsolt. 119, 109.
28. כנשר יעיר M. V. 32, 11.
29. אחר מכני החכור' Sabb. 106^a.
30. אחד מכני המשפח' J. Móed k. 83^c 21
31. ונפשו קשורה M. I. 44, 30.

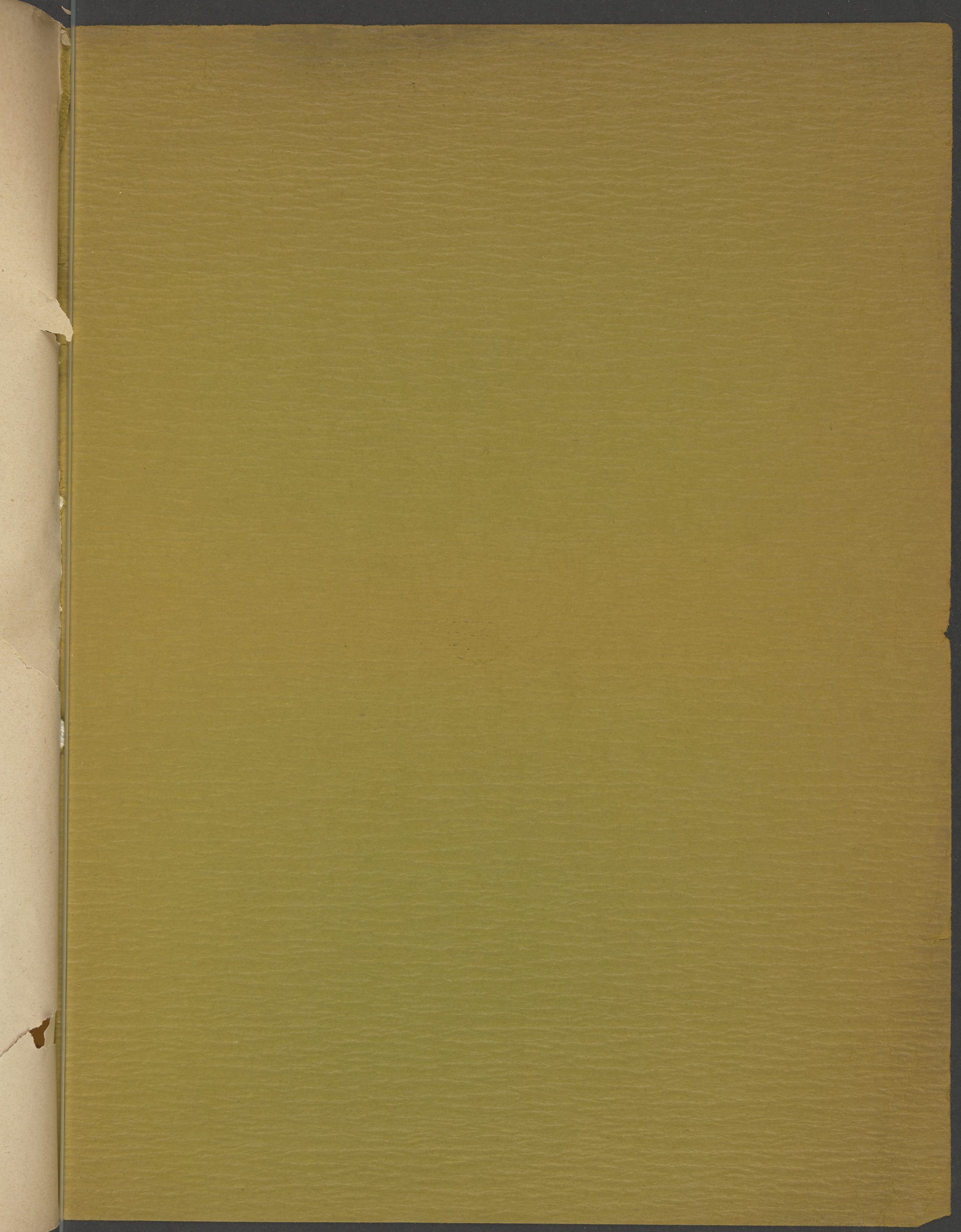
Lap

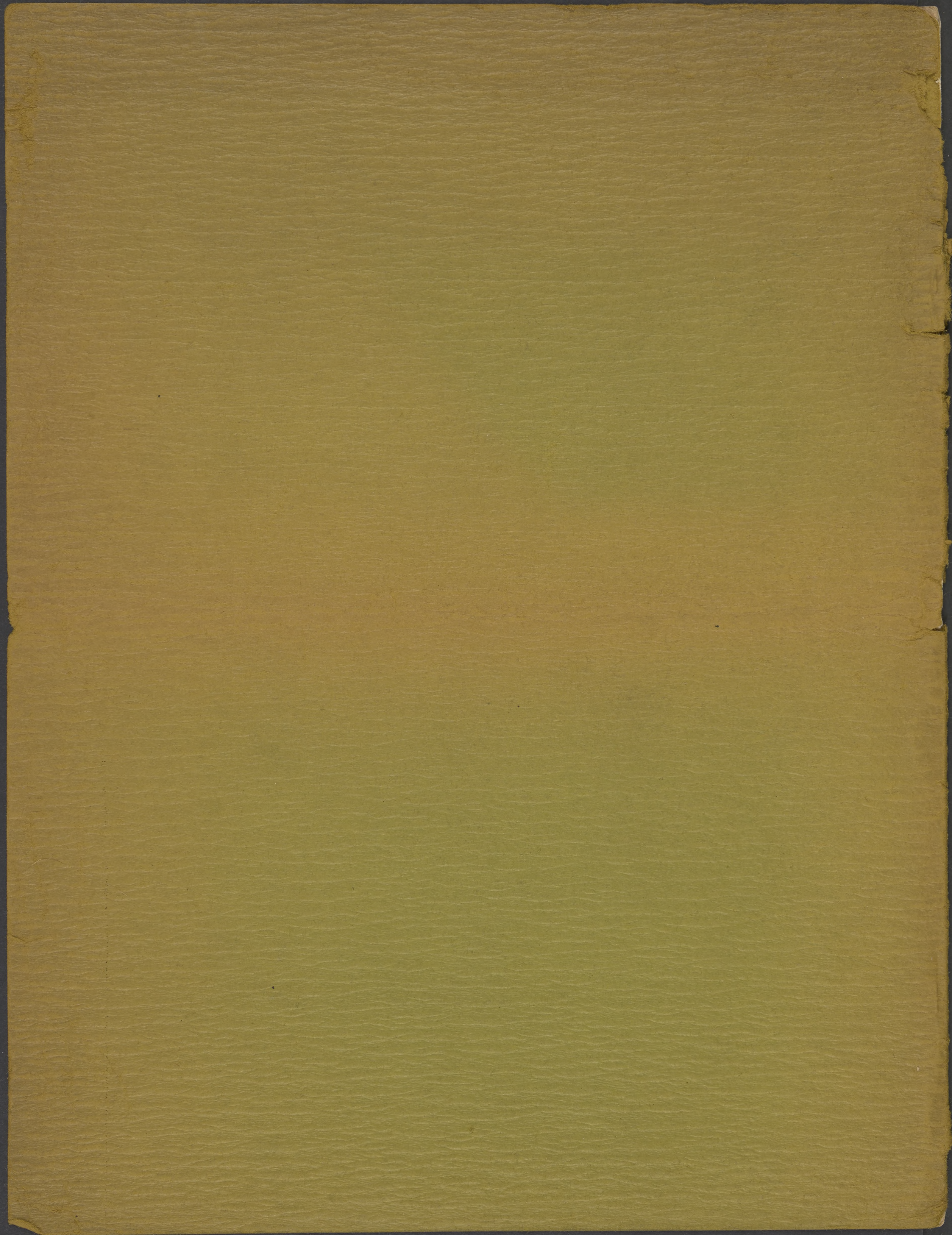
32. מאן יבא עורי Zsolt. 121, 1—2.
32. שאו מרום Ézaiás 40, 26.
32. אבי יחזקים Zsolt. 68, 5.
32. ומצאת בני הדרשנו M. V. 4, 29.
33. הכול בירי שמים" Ber. 33^b M. V. 30, 12, 13, 14. לא בשמים הוא
33. ועל כרחך P. Áb. IV. végén.
35. מנעי קולך מכני Jerem. 31, 16.
35. אב אנכי לאביונים Jób 29, 12—16.
36. הצור חמים פעלו M. V. 32, 4.
36. ידעת ה' Zsolt. 119, 75.
37. כי דמך רבי בן ב' חייא Jer. Ber. 5^c 18; a tóra jobbában
hosszú élet: Péld. 3, 16.
37. היכן אריכת ימיו Chullin végén.
37. מתוקה שנה Kóh. 5, 11.
39. משה הרבה ינעת Jalk. Sen. M. V. 3, 26-hoz.
39. חמות נפשי מוח ישרים M. IV. 23, 10.
40. אחרי ה' אלהיכם M. V. 13, 5.
40. נקי כפים Zsolt. 24, 4.
41. הלא אב אחר לכלנו Maleachi 2, 10.
43. ה' נתן וד' לקח Jób 1, 21.

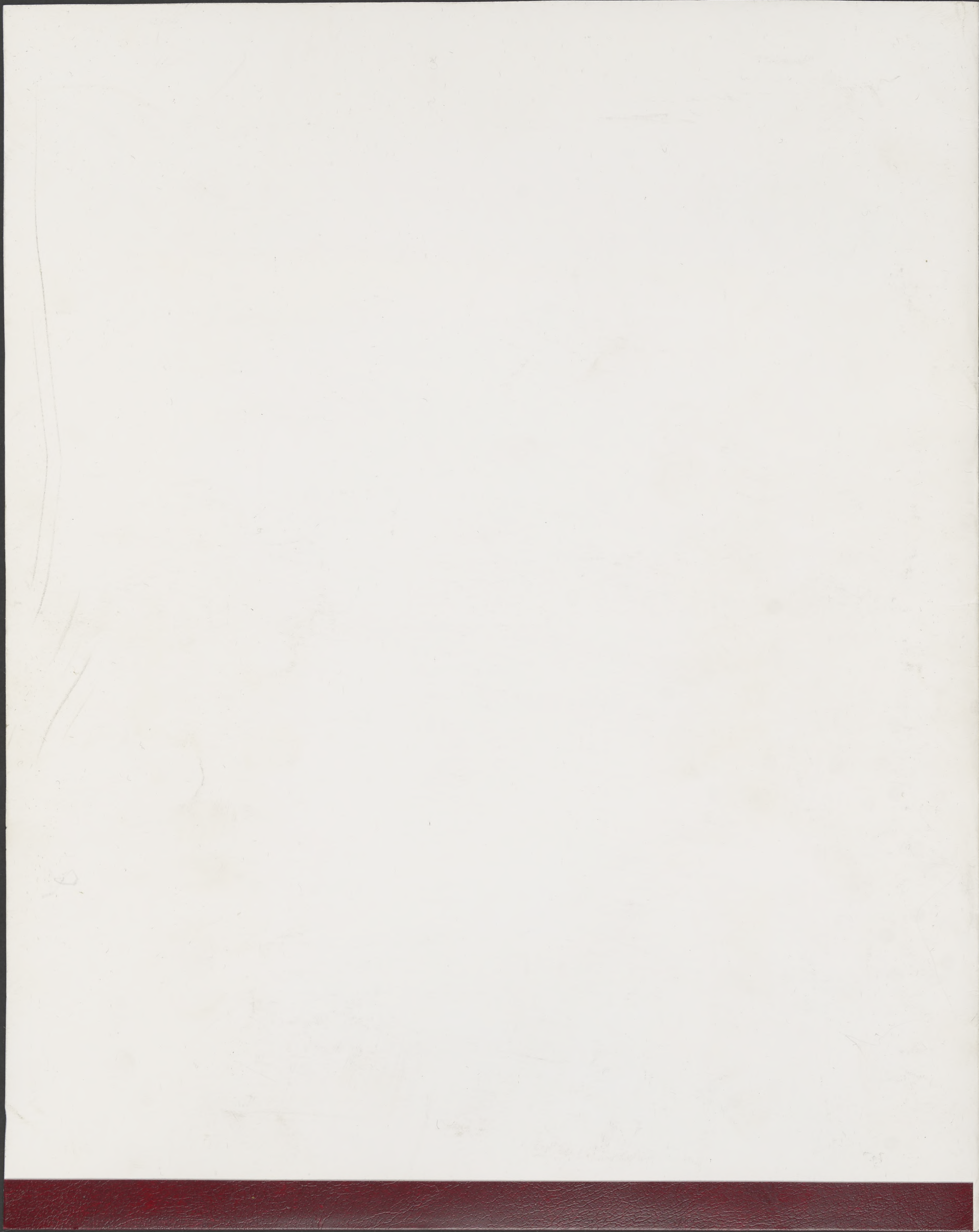

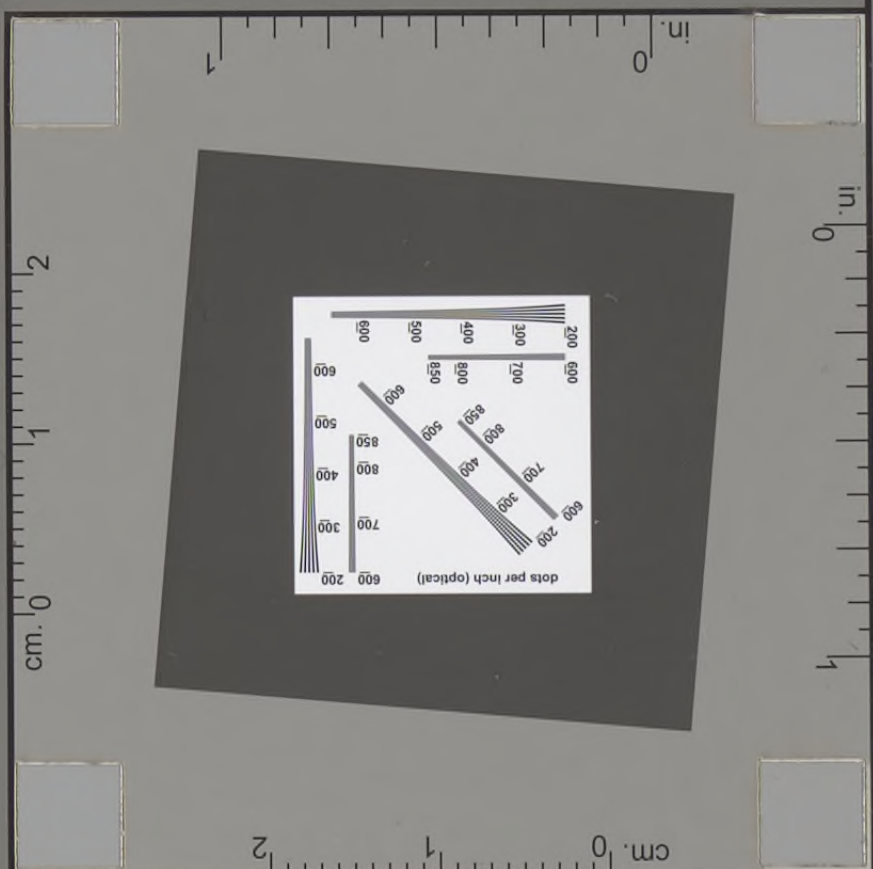
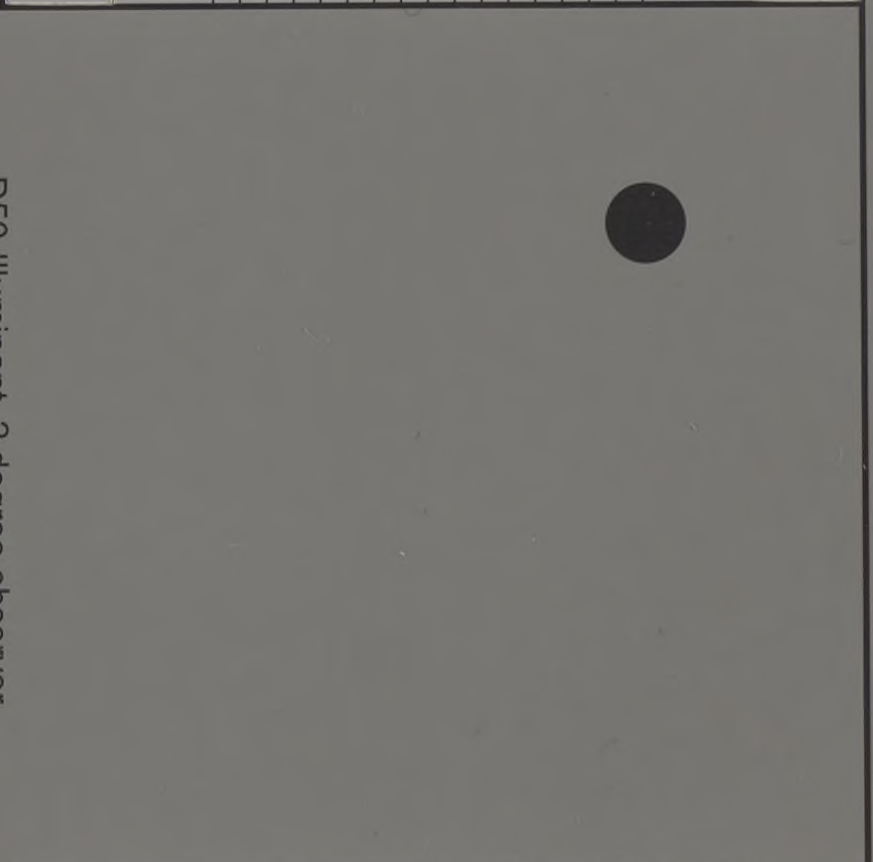
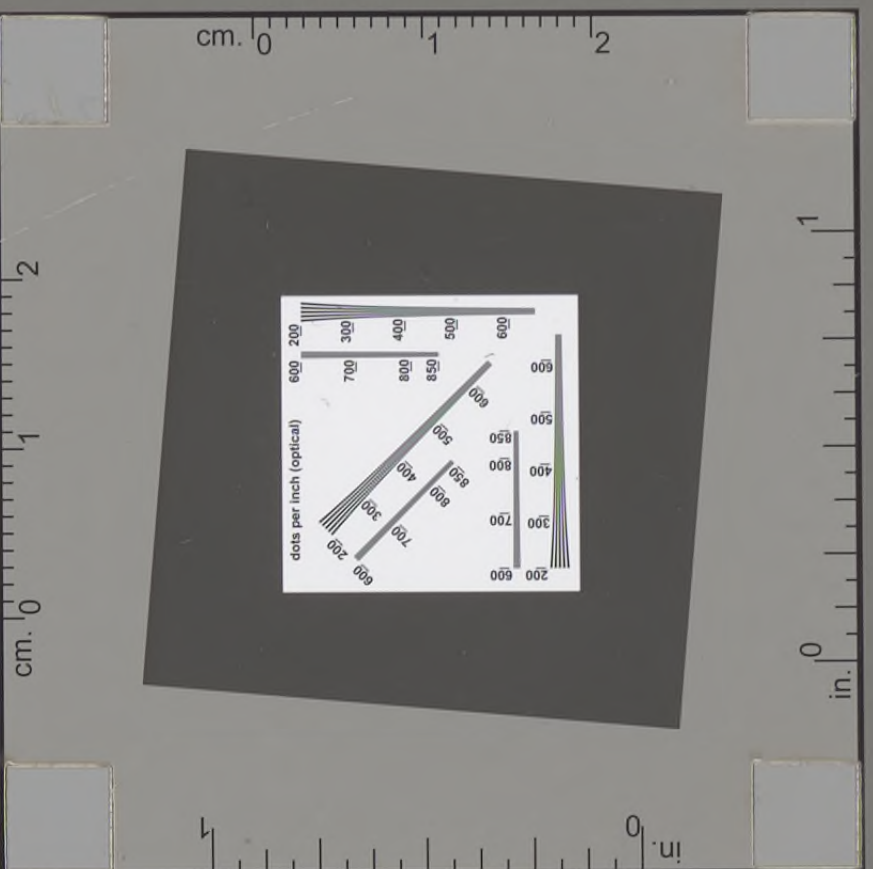

ko9.381

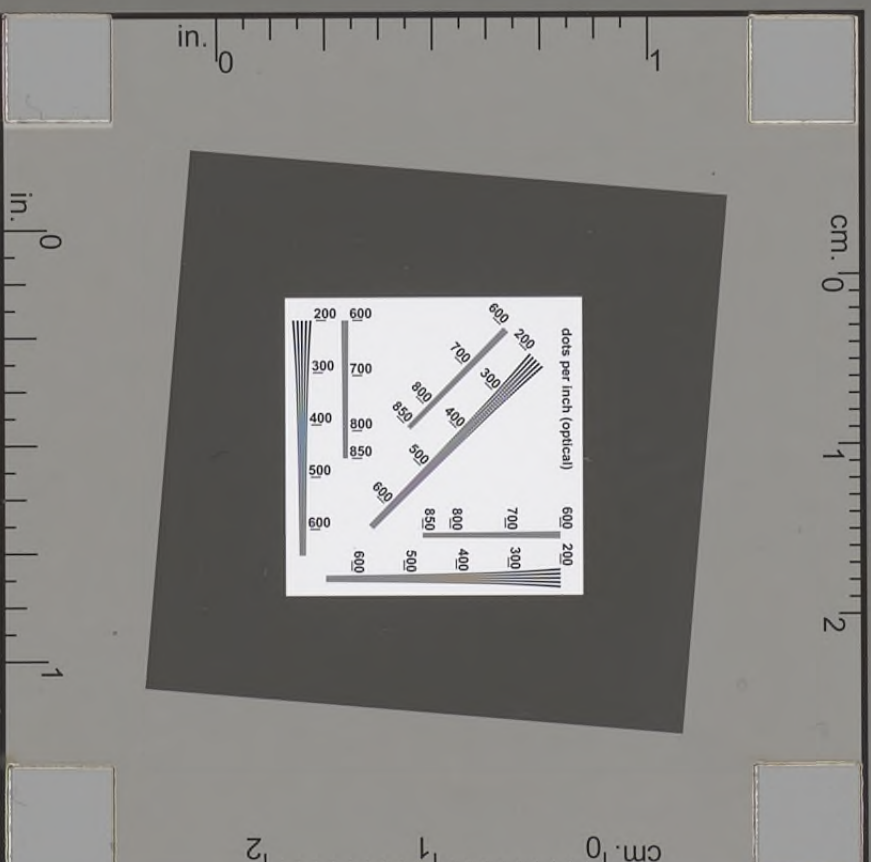

D50 Illuminant, 2 degree observer

1	2	3	4	5	6	7	8	9
$L^* = 38.90$	65.49	50.43	43.57	55.70	71.20	63.50	40.37	52.01
$a^* = 13.32$	19.80	-3.71	-13.32	9.77	-33.56	35.79	10.26	49.64
$b^* = 14.29$	18.24	-22.33	22.81	-25.22	-0.59	58.54	-45.84	17.34

10	11 (A)	12	13	14	15
$L^* = 97.23$	92.68	88.00	82.66	72.59	62.47
$a^* = -0.80$	-0.61	-1.21	-0.88	-1.22	-1.29
$b^* = 2.07$	1.94	1.64	0.80	0.30	0.23
Density =	0.03	0.08	0.14	0.21	0.35

16 (M)	17	18 (B)	19	20	21
$L^* = 49.33$	38.53	28.03	17.46	9.16	4.92
$a^* = -0.99$	-0.88	-0.44	-0.61	0.40	-0.33
$b^* = -0.03$	0.12	0.09	-0.26	0.25	-1.54
Density =	0.98	1.26	1.62	1.99	2.26

22	23	24	25	26	27	28	29	30
$L^* = 31.54$	72.73	72.87	29.49	55.16	42.89	82.82	52.27	50.96
$a^* = 24.21$	-23.57	19.33	14.89	-39.09	51.45	2.32	50.74	-27.81
$b^* = -21.40$	57.25	68.76	-52.62	31.59	28.84	82.27	-13.50	-28.03

S/N: D00421

